

Dans... Dans...

Sizi çok mutlu eden bir olayı anımsamaya çalışın. Neler hissettiniz? İçiniz kıpır kıpır mı oldu? Belki de yerinizde duramadınız ve dans etmeye başladınız, bir anlamda duygularınızı dans ederek dışa vurdunuz. İnsanların dans

etmesinin bir çok nedeni var. Bunlardan biri duygu ve düşünceleri anlatmak ve bu sayede diğer insanlarla iletişim kurmak. Aslında dans bir iletişim biçimi. İnsanların ne zaman ve nasıl dans etmeye başladığı kesin olarak bilinmiyor. Belki de insanlar konuşmaya bile başlamadan önce dansla iletişim kuruyorlardı. Bugün dans, insanların severek izledikleri ya da yaptıkları evrensel bir etkinlik. Çoğu zaman da toplumların kendi kültürlerini diğer toplumlara tanıtmada kullandıkları eğlenceli bir araç. Bunun için dünyanın pek çok yerinde her yıl uluslararası dans festivalleri düzenleniyor. Bu festivallerden biri geçtiğimiz günlerde ABD'nin Kuzey Carolina eyaletinde yapıldı. İçlerinde Türkiye'nin de bulunduğu pek çok ülkenin amatör genç dansçıları bu festival sayesinde ülkelerini başarıyla tanıttılar. Biz de, hem uluslararası bir dans festivalinin canlılığını yaşamak hem de bunu sizlerle paylaşmak için oradaydık. Haydi şimdi dans zamanı!

İnsanlık tarihinde ilk dans ne zaman yapıldı? Bunu söylemek pek kolay değil. Ancak, uzmanlar dansın ilk uygarlıklarla birlikte tören, ayin, kutlama, eğlence gibi etkinliklerin bir parçası haline geldiğini düşünüyorlar. Arkeologlar, tarihöncesi dönemlere ait kazılarda dansın izlerine rastlıyorlar. Örneğin, Mısır'daki mezar taşları üzerindeki boyamaların dans figürleri içerdiğini biliyor muydunuz? Uzmanlar, bu boyamaların binlerce yıl öncesine ait olduğunu söylüyorlar. Hindistan'da da buna benzer tarihöncesi resimlere rastlanmış.

Elbette eski dönemlere ait danslar bugün yapılan danslardan daha farklıymış. Zamanla dans daha incelikli hale gelmiş. İnsanların yer değiştirmesiyle birlikte bu danslar başka bölgelere de yayılmış. Danslar, farklı bölgelerde farklı kültürlerde değişim geçirmiş. Örneğin, 17. yüzyılda Afrikalılar köle olarak çalıştırılmak üzere Karayiplere götürüldükle-

rinde, geleneksel Afrika dansları da onlarla birlikte taşınmış. Zamanla, bu danslar değişerek gelişmiş. Bir kısmı Karayipler'den Güney Amerika'ya, bir kısmı da Avrupa'ya taşınmış. Bugün, her kültürün kendine özgü geleneksel dansları var. Belki bugün var olan danslar da yeni toplumlarla tanıştıkça değişmeye devam edecekler. Ancak, ne kadar değişirse değişsinler her zaman canlı ve eğlenceli bir iletişim biçimi olmayı sürdürecekleri kesin.

Danslar Ne Anlatır?

Pek çok dans, neşeli duyguları yansıtmak ya da kutlama amaçlarıyla sergilenir. Yaşamdaki değişimleri anlatan danslar da çoktur. Doğum, evlilik ya da ölüm gibi. Bunları dansla anlatmanın pek çok yolu var. Bazı danslar mimik, yüz ifadeleri ve özel anlamları olan hareketleri kullanır. Danslarla anlatılan öyküler, çoğunlukla herkesin zaten çok iyi bildiği öykülerdir. Buna karşın çocuk-

luğumuzdan beri iyi bildiğimiz “Uyuyan Güzel” ya da “Kuğu Gölü” balesini her izleyişimizde büyük bir zevk alırız.

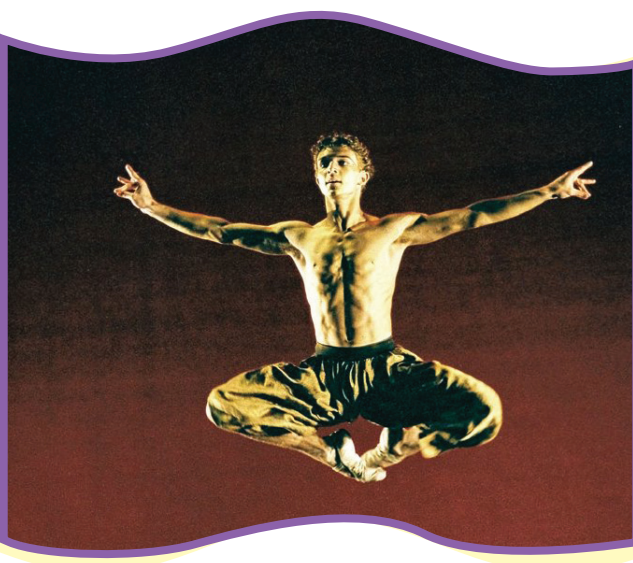
Dans, yalnızca öykü anlatmak için kullanılmaz. Bazen insanları bir araya toplamak için de kullanılır. Örneğin, bazı toplumlarda insanların dünya üzerindeki yerleriyle ilgili inançlarını anlatan, ya da doğaüstü güçlerle ilgili duygularını yansıtan üzere de dans gösterileri düzenlenir. Örneğin, bazı Amerikalı yerlilere özgü bir dans olan “hayalet dansı”, düş kırıklıklarını dağıtıp geleceğe ilişkin umut yaratmak üzere üretilmiş. Ya da, Yeni Zelanda’ya özgü bir dans olan haka dansı, düşmana duyulan öfkenin artırılması için yapılmış. Yani, dans mutluluğun yanı sıra, öfke, tepki ya da savaşa hazırlığı da ifade edebiliyor. Savaş dansı olarak bilinen bu danslar, genellikle erkek dansçılar tarafından düşmanlara bir güç gösterisi yapmak üzere sergileniyor. Danslar, kimi zaman din ve büyüyle de ilişkilendiriliyor.

Dansçılar, bu tür danslarda genellikle kendilerinden geçiyorlar. Buna “trans” hali deniyor. Bu sayede, kutsal sayılan doğaüstü güçlerle iletişime geçildiği düşünülüyor. Afrika’ya özgü bazı halk dansları da gençlere içinde bulundukları toplumun değerlerini öğretmek amacıyla yapılıyor. Bunların yanında, örneğin savaş karşıtı modern balelerse tam tersine toplumsal değerlere meydan okuyarak yeni fikirlere yol açmayı amaçlıyor.

Müziksiz Dans Olur mu?

Dans ve müziğin izlerine tarihhöncesi dönemlerde rastlansa da, hangisinin daha önce başladığı bilinmiyor. Ancak uzmanlar, iki sanatın olasılıkla birlikte geliştiğini düşünüyorlar. Aslında günümüzde müzik ve dansın birlikte geliştiğini gösteren pek çok örnek var. Vals, tango, salsa, elektronik, hip-hop bunlardan yalnızca birkaçı. Bu danslara eşlik eden müzikler de aynı adlarla anılıyorlar.

Yani tango dansı tango müziği eşliğinde yapılırken, hip-hop da hip-hop müziği eşliğinde yapılıyor. Klasik müzik ve klasik bale gibi müzik-dans ikilileri de, birbirinden ayrı gelişmiş olsalar da birbirlerini tamamladığından yine aynı adla anılıyorlar.

Dans etmek için çoğu zaman müziğe gereksinim duyarız. Hareketlerimizi müzikle uyumlu yapmak aslında dans etmemizi kolaylaştırır. Ancak dans etmek için her zaman müziğe gerek olmayabilir. Kimi zaman müzik dışındaki başka seslerle de dans edilebilir. Örneğin, cadde gürültüsü, böcek ya da bir hayvan sesi ya da ritmik kapı tıkırtısı. Şaşırdınız mı yoksa? Bunu, siz de deneyebilirsiniz.

Dans, aynı zamanda çok güzel bir şiir eşliğinde de yapılabilir. Hatta sessizlikte bile dans edebilirsiniz. Kimi zaman da dans kendi müziğini kendi yaratır. Örneğin “tap” dansında müzik, ayakların yere vuruluşu sırasında ortaya çıkan ritmik “tap tap” seslerinden oluşur. Bu örnekte de gördüğümüz gibi, önemli olan, dans için gerekli ritmin yalınlanmasıdır.

Kostüm Çok Önemli!

Pek çok dans türünde en önemli şey dansçının ayaklarını nasıl kullandığıdır. O yüzden ayak-

lar ve ayağa neyin giyildiği önemlidir. Özel bir ayakkabıyla ya da çıplak ayakla da dans edilebilir. Her nasıl olursa olsun, dansın hareketlerini ve duruşu ayaklar belirliyor. Aslında bale ayakkabılarının gelişiminin öyküsü, ayağa giyilen ayakkabı ve dans türünün birbirini nasıl etkilediğini anlatan çok güzel bir örnek. Öykü kısaca şöyle: 1810’lu yıllara kadar balerinler dans ederken normal pabuç giyorlarmış. O dönemlerde bale parmak ucunda yapılmıyormuş. Ancak, izleyiciler balerinlerin dans ederken havada süzülür gibi görünmesini istiyorlarmış. Böylece balerinler parmak uçlarına yükselerek dans etmeye başlamış. Bu şekilde dans edebilmek için de özel ayakkabılar gerekmiş. Sonuçta balerinlerin bugün de kullandıkları özel bale ayakkabıları üretilmeye başlanmış.

Kostüm, dans gösterilerini çok zenginleştirir. Örneğin, sahne dekorasyonu kullanılmayan danslarda kostümler dansın daha kolay anlaşılmasını sağlar. Kostümlerin dansa genellikle özel anlamları olur. Örneğin, başa takılan başlığın şekli ya da giysinin kol boyu, dansçının canlandığı karakterle ilgili bilgiler verebilir. Aslında bu kostümler çoğunlukla kendi başlarına bile yeterince dikkat çekicidir.

Pek çok geleneksel dans türünde kostüm kadar önemli bir başka etken de makyajdır. Dansçılar

canlandıkları karakteri ortaya koyabilmek için yüzlerine makyaj yaparlar. Böylece kolayca bir insandan kahramana, canavara ya da bir hayvana

dönüşürler. Örneğin, Hindistan'daki "kathakali" dansçıları tüm yüzlerini kaplayan makyajları sayesinde kendilerini efsanevi yaratıklara dönüştürürler. Makyajın danslarda en yoğun kullanıldığı ülkelerden biri de Japonya. Burada makyaj, özellikle erkek oyuncuların kadına benzetilmesinde kullanılıyor. Neden mi? Eskiden Japonya'da yalnızca erkeklerin izleyici önünde

dans etmesine izin verilirmiş. Bu nedenle, kadın rollerini oynamak da erkeklere düşermiş. Çin de buna benzer bir dans kültürüne sahip ülkelerden biri. Kimi geleneksel danslardaysa dansçılar simgesel anlamları olan maskeler kullanırlar. Bu sayede izleyici, dansla anlatılan öyküde kahramanı kolayca ayırt edebilir.

Koreografiyi Kim Yapar?

Koreografi sözcüğü Yunanca "yazmak" anlamına gelen "graphia" ve "dans etmek" anlamına gelen "choros" sözcüklerinin birleşiminden oluşur. Yani, koreografiye "dans adımlarını yazmak" da diyebiliriz. Ancak, bugün koreografi sözcüğü daha çok yeni danslar bulma anlamında kullanılıyor. Öyleyse, koreografa da "dans buluşçusu" diyebiliriz. Aslında buna, yeni bir dans bulmaktan çok, yeni dans adımlarını ve sıralanışını bulan kişi demek daha doğru olur.

Koreografların önemi toplumdan topluma değişir. Örneğin, Japonya'da klasik dansların koreografisi yalnızca belirli aileler tarafından yapılır. Bu danslar da yine yalnızca bu aileler tarafından ser-

Foto: Semra Özdemir

Foto: Semra Özdemir

gilenir. Afrika ve Avrupa'ya özgü geleneksel dansların çoğunun koreografileri uzun yıllar boyunca değişmeden kuşaktan kuşağa aktarılmış. Çoğu da koreograflarının adlarıyla anılıyor. Bale gibi danslar daysa, koreografi çok önemli. Her yeni dans gösterisi için koreograflar yeni koreografiler hazırlıyorlar.

Foto: Semra Özdemir

Ve Sahne!.

Danslar, dansçılar tarafından sahnede sergilenir. Bu sahne, kimi zaman bir sokak köşesi olabilir, kimi zaman bir salon ya da büyük ve görkemli bir tiyatro sahnesi. Sahne, dansçılar ve izleyiciler arasındaki ilişkide çok önemli bir rol oynar. Sahnenin görünümü, yeri ve dansın türüne göre belirlenir. Örneğin, doğu ülkelerine özgü dans türlerinde dansçının kostümü ön plana çıkar. Sahne genellikle sade olur. Ancak, batıya özgü danslarda sahne çok önemlidir. Genellikle gösterişli dekorlarla süslenir. Sahne de müzik, kostüm ve makyaj gibi dansa eşlik eden önemli bir öğedir.

Dans deyince aklımıza ilk önce dansçılar gelir. Sonra koreograflar, besteciler, müzisyenler ve tasarımcılar. Bir dans gösterisine çok sayıda kişi katkıda bulunur. Peki ya sahne arkası? Her gösterinin bir de sahne arkası vardır. Böylece bu sayı daha

da kabarır. Yani dans, dansçı olmayan pek çok kişinin katkısıyla son halini alır. Işık tasarımcısı, eğitmenler, ayakkabı, kostüm ve peruklardan sorumlu kişiler, ses teknisyenleri, boyacı, halıcı, halkla ilişkilerden sorumlu kişiler, sahne sorumluları... Bu liste hiç bitmez! Bu insanların çoğu hiçbir dansa katılmaz. Hatta sahnede bile göremez-

Dansçı Olmak İster misiniz?

Herkesin kendine özgü bir öğrenme yöntemi vardır. Kimi diğer dansçıları taklit ederek öğrenir dans etmeyi. Dansçı olmak isteyenlerse bunun için dans okullarına katılır ya da özel eğitim alırlar. Çünkü, iyi bir dansçı olabilmek için en başta güçlü ve esnek bir bedene sahip olmak gerekir. Bunun için de, dansçı adayları neredeyse çocukluktan başlayarak yıllarca düzenli olarak çalışırlar. Bunun yanında, dans tekniklerini de öğrenmeleri gerekir. Her dans çeşidinin kendine özgü teknikleri vardır. O dansı yapan dansçının bunları iyi öğrenmesi gerekir. Ayrıca, klasik bale dansçıları zarif, uzun bacaklı ve dik duruşlu olmalıdır. Bunun yanında çok güçlü olmalı ve tüm zor hareketleri sanki hiç de zor değilmişçesine yapabilmelidirler. Bu, ancak her gün düzenli olarak dans derslerine katılarak ve çalışarak gerçekleşir. Elbette, tüm dans teknikleri baledeki kadar zor olmayabilir. Ama hangi dans türü olursa olsun, en başta disiplinli olmak zorunlu. Bu yazdıklarımız elbette dansı meslek olarak seçenler için geçerli. Bunun dışında, herkes dans edebilir. Artık hazır mısınız dans etmeye?

Banu Binbaşaran Tüysüzöğlu

Kaynaklar:

Grau, A., Dance, Eyewitness Books, 98
Tythacott, L., Traditions Around The World Dance, ThomsonLearning, 95
Art of Dance, Encyclopedia Britannica CD, 98

Foto: Semra Özdemir